

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА

УДК 378.016:[811.111'276.6: 34]

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.18.29>

НАВЧАННЯ ПРАВНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКЛАДІВ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ)

Сковронська Ірина Юріївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
(Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів, Україна)

Статтю присвячено одній із соціальних підструктур сучасного суспільства – правовій освіті загалом і якісному навчанню майбутніх правників англійської мови зокрема. Акцентовано увагу на тому, що освіта забезпечує зв'язок поколінь і є засобом передачі світової культури від соціуму до соціуму, однак перебуває в прямій залежності від соціального, економічного й політичного розвитку країни. Тому навчання буде успішним, якщо будуть ураховані психологічні аспекти формування та виховання особистості. У зв'язку з цим актуальними є поняття соціального попиту ф соціального замовлення. Їх дослідженню присвятили праці В. Краєвський, О. Зеленська, А. Вербицький, Б. Лихачов, В. Сластенін, А. Шаталов, Л. Кузьо, М. Кащук, Т. Головач та інші.

На формування іншомовної компетентності особистості суттєвий вплив здійснює науково-технічний прогрес. Він сприяє появі інтенсивних методик навчання усного спілкування, а отже, інтенсивному засвоєнню лексичного матеріалу. Методики оптимізації формування іншомовної компетентності досліджували О. Кун, Б. Лапідус, І. Проніна, Л. Смирнова й інші.

Однією з характерних ознак ХХІ століття є зростання кількості осіб, які вільно володіють англійською мовою як другою мовою спілкування. Тобто спостерігається білінгвізм у світовому масштабі. Тому з урахуванням цих світових тенденцій у нашій державі у 2019 році була розроблена Міністерством освіти і науки і схвалена на засіданні Колегії МОН Концепція розвитку англійської мови в університетах. Документ передбачає організацію мовних курсів та інтенсивів володіння англійською мовою на рівні не менш як В1, що стане обов'язковою умовою для вступу, і В2 – для випуску. Зокрема, частину профільних дисциплін пропонують зробити англійськими [1].

Окреслюючи цей соціально-лінгвістичний феномен зростання навчання англійської мови майбутніми правниками у закладах зі специфічними умовами навчання, мусимо зазначити, що підґрунтям для нього слугує соціокультурний контекст вивчення іноземних мов загалом, що склався у ХХІ столітті.

Ключові слова: правова освіта, професіоналізм, іншомовна комунікація, міжкультурна комунікація, англійська мова, методика, навчальна діяльність, пізнавальна діяльність, самоосвіта.

**ENGLISH LANGUAGE TRAINING OF LAWYERS
IN THE SOCIO-CULTURAL CONTEXT (BASED ON THE INSTITUTIONS
WITH SPECIFIC CONDITIONS OF STUDY)**

Skovronska Iryna Yuriyivna,
Candidate of Philology,
Associate Professor,
Head of the Department
of Foreign Languages and Culture
of Professional Speech
(Lviv State University of Internal Affairs,
Lviv, Ukraine)

Education is considered in the article as one of the social substructures of modern society. It is emphasized that education provides a link between generations and is a means of transmitting world culture from one society to the other. However it is directly dependent on the social, economic and political development of the country. At the same time, it should be remembered that learning will be successful if the psychological aspects of personality formation, as well as his training and education are taken into account. In this regard, there are concepts of social demand and social order. V. Kraievskiyi, O. Zelenska, A. Verbytskyi, B. Lykhachov, V. Slastenin, A. Shatalov, L. Kuzyo, M. Kashchuk, T. Holovach and other scholars devoted their works to this research.

Scientific and technological progress has a significant impact on the formation of foreign language competence of the individual. It promotes the emergence of intensive methods of teaching oral communication skills, and intensive learning of lexical units. Methods of optimizing the formation of foreign language competence were studied by O. Kuhn, B. Lapidus, I. Pronina, L. Smirnova.

One of the key characteristics of the XXI century, however, is the growing number of people who are fluent in English as a second language of communication. In fact, the majority of the world's population is bilingual or multilingual. Therefore, in 2019 the Concept of English language development in universities was developed by the Ministry of Education and Science of Ukraine and approved at a meeting of the Board of the Ministry of Education and Science. The document provides for the organization of language courses and English language proficiency at a level of at least B1, which will be a prerequisite for admission, and B2 – for graduation. In particular, basic disciplines in speciality are proposed to be taught in English.

Outlining socio-linguistic phenomenon of the growth of English language learning by future lawyers in institutions with specific learning conditions, it should be noted that it is based on the socio-cultural context of foreign language learning in general, which has developed in the XXI century.

Key words: legal education, professionalism, intercultural communication, foreign language communication, English language, methods, educational activity, cognitive activity, self-education.

Сьогодні й за сучасних умов зросли функції освіти та самоосвіти, розуміння цінності професійних навичок на ринку праці, зокрема володіння англійською мовою як інструментом міжнародного спілкування. Дуже важливо, щоб особа усвідомлювала соціокультурний контекст під час використання мови, формувала творчий підхід до застосування іноземної мови в різноманітних ситуаціях. Тобто соціокультурна компетенція може сформуватися також у разі вивчення профільних дисциплін англійською мовою.

У теперішньому світі знання англійської мови як уніфікованого інструменту міжкультурної комунікації є надзвичайно важливим для професійної діяльності юристів.

Глобалізаційні процеси, їх швидкі зміни, що торкаються й професійної діяльності правників, вимагають від майбутнього спеціаліста в галузі права не лише набутих спеціальних знань, а й сформованості компетенцій, зокрема професійно-орієнтованої англомовної комунікативної компетенції, особливою рисою якої є аргументованість, тобто вміння доводити свою правову позицію і спростовувати позицію іншої сторони [2, с. 83].

Усі зазначені проблеми становлять жвавий інтерес і є актуальними в процесі здобуття правової освіти. Майбутній юрист зобов'язаний не лише здобувати знання з фаху, а й усвідомлювати себе істинним суб'єктом культурно-історичного процесу, бути носієм і виразником культури, бути готовим до участі в діалозі культур у професійних рамках і поза ними. Звідси – логічна необхідність розвивати в майбутніх правників такі особистісні та професійні якості, як соціокультурна спостережливість, культурна неупередженість, готовність до спілкування в іншомовному середовищі тощо.

Усі зазначені вище твердження цілком актуальні в процесі навчання рідної мови. Культура мовлення, культура спілкування, мовленнєва поведінка комунікантів викликають підвищений інтерес у представників наукових кіл, адже її стан свідчить про рівень духовної моралі суспільства. Питання морального виховання й комунікативного розвитку є центральними для педагогічної науки, оскільки мірилом освіченості постає живе слово. Водночас культура правової діяльності передбачає знання закономірностей і можливостей юридичної науки, переконаність у необхідності та соціальній користності нормативних актів, вміння користуватися правовим інструментарієм – законами й іншими правовими актами в повсякденній діяльності, звертаючись до всіх досягнень юридичної науки та практики під час прийняття й оформлення рішень [3, с. 112].

Завжди актуальною та значущою є проблема підвищення якості особистісної й професійної підготовки студентів у всіх напрямках. Кожна історична епоха висуває свої вимоги до системи вищої професійної освіти, у тому числі правової. Ця система має бути співзвучною із суспільно-політичними, соціально-економічними та духовно-культурними потребами суспільства, співвідноситися з його рівнем.

Соціальна характеристика пріоритетів сучасної молоді яскраво відображена у виборі професії та шляхів досягнення професіоналізму. Професійна дія й оволодіння професією в молоді відбувається за умов більш позитивного ставлення до цих процесів, ніж у попередніх поколінь. Уже на початку освітнього процесу чітко виявляються ознаки, що відображають суть підвищення інтересу до справи, якій вони вирішили присвятити життя.

За провідну мету в ході навчання іноземної мови майбутніх правників маємо формування комунікативної професійної компетентності, що є, безперечно, глибшим знанням порівняно з володінням загальномовними вміннями та навичками. Майбутній представник правового фаху повинен уміти отримувати вичерпну й повну інформацію під час читання іншомовних текстів, розуміти співрозмовника й точно висловлювати власні думки, а також володіти цими навичками та вміннями не лише в усній, а й у письмовій формі.

Стандартом навчання іноземної мови здобувачів вищої освіти у виші зі спеціальними умовами навчання став комунікативно-орієнтований метод. Він успішно застосовується не лише в контексті надання освітніх послуг під час здобуття правової спеціальності, а й для майбутніх психологів та економістів, суспільна важливість і значущість фаховості яких у суспільстві тісно поєднана з діяльністю фахівців правового поля. Над практичним утіленням цього завдання наполегливо й професійно працює колектив кафедри іноземних мов Львівського державного університету внутрішніх справ. Цьому свідчення – значний арсенал апробованих роками та виданих силами університету

навчальних посібників науково-педагогічних працівників кафедри. Ці видання поряд з академічними слугують основою навчального процесу, їх призначення – прийти на допомогу здобувачам вищої правової освіти в контексті для надання їм суттєвої науково-методичної підтримки під час навчання іноземної мови загалом. Так, є вартими уваги всіх, для кого якість результатів засвоєння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу понад усе, є видання: Кащук М.Г., Зеленська О.П. Методичні поради і практичні завдання з лексики англійської мови для самостійної роботи студентів факультету психології. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 51 с.; Бойко О.Т., Горун Г.Р., Сковронська І.Ю., Юськів Б.М. *Communication in Dialogues* : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013; Смолікевич Н.Р. Граматичні тестові завдання з англійської мови : методичний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2013, 76 с.; Кузьо Л.І. *Reader* : методичні поради та навчальні завдання для аудиторної та самостійної роботи студентів I-II курсів юридичного факультету. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 92 с.; Кузьо Л.І., Кащук М.Г. Граматика англійської мови. Теорія та практика : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 394 с.; Бойко О.Т., Головач Т.М., Сковронська І.Ю. *Business communication* : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 348 с.; Смолікевич Н.Р. Формування комунікативної іншомовної компетенції у здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальностей: «Облік і оподаткування», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Менеджмент» : навчально-методичний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 136 с.; Бойко О.Т., Головач Т.М., Сковронська І.Ю. *Business Communication* : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 348 с.; Бойко О.Т., Головач Т.М., Сковронська І.Ю. *Introduction to business speaking*. Вступ до ділового спілкування : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2016, 248 с.; Гдакович М.С. Українська мова за професійним спрямуванням : навчальний посібник/ за ред. проф. М.П. Гетьманчука. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 336 с.; Кузьо Л.І., Кащук М.Г. *English grammar in practice* : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 345 с.; Кузьо Л.І. *English for Specific Purposes: Psychology in Use. Part 1*. (Англійська мова для спеціальних цілей: Психологія у практиці. Частина 1) : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 88 с.; Зеленська О.П. Лексичні особливості англійської юридичної наукової літератури : навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене. Київ : Вид-во Європейського університету, 2018. 276 с.; Головач Т.М. *English for specific purposes: psychology in use. Part II*. (Англійська для спеціальних цілей: психологія у практиці. Частина II) : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 84 с.; Вербицька Х.І. *English Course for Law Enforcement Professionals. Part I*. (Курс професійної англійської мови для правоохоронців. Частина I.) : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 84 с.; Герасимович А.М., Сковронська І.Ю., Федішин О.М. Іноземна мова (німецька, французька) для професійного вивчення в галузі психології : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 136 с.; Зеленська О.П. *Mastering Psychology English* : підручник з англійської мови для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр» факультетів психології. Київ : Вид-во Європейського університету, 2020. 310 с.; Посохова А.В. *English Course for Law Enforcement Professionals. Part II*. («Курс професійної англійської мови для правоохоронців. Частина II») : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 108 с.; Сковронська І.Ю. *Tests Rainbow* : збірник навчальних матеріалів та тестів з англійської мови (для підготовки до вступу в магістратуру). Львів : ЛьвДУВС, 2020. 244 с. Не стало винятком для вдосконалення методики навчання також української мови для вітчизняних фахівців та української мови для здобувачів вищої освіти, для яких українська мова є фактично іноземною і другою мовою спілкування. Для цього апробовані на практиці й видані такі посібники та методичні рекомендації: Гдакович М.С. Історія української культури : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2015; Гдакович М.С. Історія України : навчальний посібник / за ред. М. Гетьманчука. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 400 с.; Методичні

рекомендації із застосування Українського правопису в новій редакції / М.С. Гдакович, О.С. Клак, В.І. Козловський, І.Ю. Сковронська. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 76 с. Ці видання означені практичним утіленням вимог організації освітньої та виховної діяльності, відображають творчу мету й конструктивний підхід науково-педагогічних працівників до проведення та поступу навчального процесу. Вони переконують здобувачів вищої освіти в реальному прагненні науково-педагогічних працівників іншомовного циклу всебічно підготувати до повноцінної професійної діяльності. Це стає реальним імпульсом, який допомагає свідомо й активно включитися в процес оволодіння знаннями, що акумульовані в професійно орієнтованій навчальній дисципліні.

Лінгвістична компетентність загалом являє собою поєднання комунікативної компетентності з внутрішньою готовністю до спілкування англійською мовою як знаряддям мовної та мисленнєвої діяльності. У цьому сенсі чи не найважливішою є форма діяльності комунікативного змісту, яку називають дискурсом. У словнику активного вивчення англійської мови Лонгмана знаходимо трактування лексеми *дискурс* у значенні *серйозна розмова або промова* [4, с. 171]. Тобто вміння висловлюватися змістовно, знати, що сказати і як сказати. Дискурс цікавий для нас у тому сенсі, що він завжди орієнтований на слухача або читача. Йому притаманні логічність, цілісність, послідовність. Як мовна форма він вимагає від здобувачів освіти знання як лексичного, так і граматичного матеріалу.

У сучасному світі процес обміну інформацією набуває блискавичних форм. Тому й у сучасній освітній діяльності умінню працювати з інформацією необхідно надавати пріоритетного значення. Тобто фахівцям-початківцям варто навчитися самостійно знаходити додатковий навчальний матеріал, аналізувати його, критично оцінювати й осмислювати здобуту інформацію, а також робити самостійні висновки, аргументувати їх, ґрунтовно вирішувати проблеми, що виникають. Мережа Інтернет дає можливість здобувати інформацію англійською мовою на рівні світової спільноти [5, с. 11].

Визначником успішності програмно-методичного забезпечення занять майбутніх правників з англійської мови є впровадження в навчальний процес концепції автономії здобувача освіти в ході його освітньої діяльності. Ключовою ідеєю цієї концепції є досягнення автономії в навчально-пізнавальній діяльності здобувача правової освіти, виникнення та шляхи закріплення в тих, хто навчається, бажання і, головне, здатності взяти у свої руки керівництво власною освітньою діяльністю з навчання англійської мови. Для розв'язання цього завдання здобувач вищої правничої освіти повинен сам вирішувати, що він хоче вивчати та яким чином він буде досягати поставленої мети. Тобто він бере на себе відповідальність як за прийняття відповідних рішень, так і за їх виконання [6, с. 32].

Автономне навчання англійської мови з урахуванням міжкультурної парадигми ґрунтується на тому, що центральним елементом цієї методичної моделі є сам здобувач правової освіти, оскільки він є суб'єктом міжкультурної комунікації [7, с. 10].

У такий спосіб у процесі навчання англійської мови й у ході оволодіння цією навчальною дисципліною досягається мета розвитку особистості, формування в неї бажання навчатися, осягати іноземну мову та, що не менш важливо, здійснювати автономне керівництво власною навчальною діяльністю не лише в контексті навчання іноземної мови, а й у будь-якій навчальній ситуації. У перспективі такі навички допоможуть безперервно вдосконалювати вміння осягати англійську мову, використовувати її як засіб комунікації в кожному професійному й життєвому становищі.

Міжкультурне та монокультурне спілкування є важливим завданням сучасності з позиції формування закладами вищої освіти мовної і мовленнєвої особистості, що здатна до спілкування на обох зазначених рівнях.

Однак, як і будь-яка інша важлива проблема, ця сфера має свої вразливі місця. Науково-педагогічним працівникам у ході надання освітніх послуг варто враховувати всі тонкощі цього процесу. Повноцінне програмне та методичне забезпечення під час професійної та ділової підготовки здобувачів правової освіти з англійської мови базується на професійності науково-педагогічних працівників, які в ідеалі повинні продумано залучати до навчального й інформаційного контексту колишніх студентів для формування професійної взаємодії поколінь.

Отже, вивчення особливостей навчання англійської мови майбутніми правниками в закладах зі спеціальними умовами навчання, покращення володіння іноземними мовами загалом тісно вплетене в контекст надання освітніх послуг і виховання справді професійного, конкурентоспроможного фахівця, який відвоює, може, деє утрачені позиції своїх попередників на рівні держави і світу. І це не пафосні слова, а лише свідчення того, що патріотизм і любов до України мають різні прояви. Сьогодні безжалісні, стрімкі зміни світу зобов'язують нас працювати в його ритмі і згідно з його вимогами. Тому першокласне володіння англійською мовою правників нової генерації вже мислиться як невід'ємна риса постаті професіонала, який готовий і вміє за певних обставин і в певних умовах професійної діяльності працювати творчо, отримуючи з англомовних джерел потрібну інформацію і використовувати її з метою самовдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку англійської мови в університетах. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/>.
2. Заярна І. Зміст навчання англійського аргументованого писемного мовлення майбутніх правників. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2017. Вип. 1-2. С. 81-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2017_1-2_16.
3. Чорнобай О.Л. Роль комунікативної культури у професійній діяльності правника. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2014. № 810. С. 110-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_810_20.
4. Active Study Dictionary of English. Longman Group Limited of London. Москва : Рус. яз., 1988. 710 с.
5. Антипина Н.М. Технология формирования профессиональных методических умений в ходе самостоятельной работы студентов педагогических вузов с применением экспертной системы : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Москва, 2000. 20 с.
6. Objectives for foreign language learning. Council of Europe, 1986. P. 22-59.
7. Антонова Н.А. Английский язык : программа курса для студентов всех форм обучения по специальности «Юриспруденция». Стерлитамак : Филиал БашГУ, 2002. 21 с.